

Ka korpuse fortæll?

Om ordstilling i *hv*-spørsmål i norske dialekter

Øystein Alexander Vangsnes og Marit Westergaard

I standardspråklig norsk finnes en regel som gjerne blir kalt V2. Den krever at det finite verbet alltid står på andre plass i setninga, som for eksempel i *Studentene drikker øl*, *Hva drikker studentene?* og *Vanligvis drikker studentene øl*. I denne artikkelen tar vi for oss et brudd på V2-regelen som er utbredt i mange norske dialekter, nemlig ikke-V2 i *hv*-spørsmål, slik som i *Ka studentan drikk?* Vi har studert språklige data fra *Nordisk dialektkorpus* og undersøkt den geografiske distribusjonen for dette fenomenet. Vi har også sett nærmere på variasjonen som finnes når det gjelder ved hvilke *hv*-ledd slik ordstilling forekommer. Funnene våre bekrefter tidligere studier og rapporter, men viser at ikke-V2 er enda mer utbredt enn tidligere antatt. Korpuset viser også at det er en betydelig forskjell mellom korte og lange *hv*-ledd, i og med at ikke-V2 etter lange *hv*-ledd forekommer svært sjelden i spontantale. De forholdsvis få beleggene vi har funnet, er hovedsakelig fra Nordvestlandet, og det samsvarer godt med hva man kunne forvente ut fra tidligere forskning.

1. Et klassisk dialektsyntaktisk emne

Såkalt manglende subjekt/verb-inversjon i *hv*-spørsmål er et kjennemerke ved mange norske dialekter. Fenomenet er her illustrert med eksempelet i (1) fra *Nordisk dialektkorpus* (Johannessen, Priestley, Hagen, Åfarli & Vangsnes 2009), som er ytra av en ung informant fra Ballangen i Nordland. Som vi ser, står verbet *synns* etter subjektet *du*. Denne ordstillinga bryter med den vi finner i

standardspråklig norsk, bokmål så vel som nynorsk, der verbet alltid vil stå foran subjektet, slik som i (2a).

- (1) Ka **du synns** omm jakkt # eller ælljakkta ?
(ballangen_01um)
- (2) a. Hva **synes du** om jakt? (bokmål)
b. *Hva du synes om jakt?

Manglende subjekt/verb-inversjon (heretter kalt ikke-V2) i *hv*-spørsmål i norske dialekter er et av få syntaktiske fenomen som har fått mye oppmerksomhet i norsk dialektologi. Aktuell litteratur er for eksempel Iversen (1918:37), Elstad (1982), Sandøy (1987:104), Nordgård (1985, 1988), Åfarli (1985, 1986), Taraldsen (1985, 1986), Lie (1992), Nilsen (1996), Fiva (1996), Sollid (2003), Westergaard (2003, 2005, 2009a, b), Vangsnes (2004, 2005), Westergaard & Vangsnes (2005), Rognes (2011) og Westergaard, Vangsnes & Lohndal (2012). Denne litteraturen har avdekket at det knytter seg en hel del variasjon til fenomenet, og den har også gitt en god pekepinn om den geografiske distribusjonen for denne variasjonen.

I denne artikkelen skal vi undersøke hvilken informasjon *Nordisk dialektkorpus* gir oss om manglende V2 i *hv*-spørsmål, og i hvilken grad det vi finner, er i samsvar med tidligere studier. Før vi kommer dit, skal vi presentere fenomenet litt mer i detalj.

Norsk blir ofte betegnet som et såkalt V2-språk, som innebærer at verbet i de aller fleste setninger står på andre plass. Dette ser vi i setning (3a), der verbet (*står*) følger subjektet (*verket*). Når et annet ledd enn subjektet står på første plass, for eksempel adverbet *vanligvis* i (3b), vil V2-regelen forårsake inversjon mellom verb og subjekt.

- (3) a. **Verbet står** vanligvis på andre plass i norsk.
b. Vanligvis **står verbet** på andre plass i norsk.

Men det finnes altså unntak fra denne V2-regelen. Ett av dem gjelder ordstillinga i setninger som innledes med adverbet *kanskje*, et fenomen som diskuteres av Kristine Bentzen i en annen artikkel i denne boka. Det kanskje mest kjente unntaket er likevel ordstillinga i *hv-spørsmål* i mange norske dialekter.

La oss se litt nærmere på dette: I setning (1) ovenfor er spørreordet *ka* objektet i setninga. Når *hv*-leddet fungerer som subjekt, ser vi en annen variant av brudd på V2-regelen: I setning (4a) fra *Nordisk dialektkorpus*, som er ytra av ei ung kvinne fra Kjøllefjord i Finnmark, står subjunksjonen *som* på andre plass i setninga, ikke verbet, og vi antyder med (4b) at den tilsvarende setninga uten *som* for mange nordnorske talere vil være svært markert, kanskje til og med direkte ungrammatisk.

- (4) a. Kemm så va på jåbb? (kjollefjord_02uk)
 b. ?*Kem va på jåbb?

I bokmål er forholdet omvendt, som illustrert med eksemplene i (5): Verbet må stå på andre plass, og bruk av *som* er ungrammatisk.

- (5) a. Hvem var på jobb? (bokmål)
 b. *Hvem som var på jobb?

V2 gjelder bare i hovedsetninger på norsk. I leddsetningsspørsmål (avhengige spørresetninger), slik som (6) og (7), er ikke-V2 den normale ordstillinga både i bokmål og i norske dialekter. Legg merke til at ordstillinga i leddsetninger er nøyaktig den samme som den vi finner i hovedsetningsspørsmål i mange dialekter, både for objekts- og subjektsspørsmål.

- (6) a. Æ lure på [ka du syns]. (nordnorsk)
 b. Jeg lurer på [hva du synes]. (bokmål)
 (7) a. Æ lure på [kem som va på jåbb]. (nordnorsk)
 b. Jeg lurer på [hvem som var på jobb]. (bokmål)

Tidligere litteratur om manglende V2 i *hv*-spørsmål gir oss altså et inntrykk av hvor i landet fenomenet finnes. Lie (1992) har kommet til at det forekommer i så å si alle norske dialekter unntatt i et område fra flatbygdene nord for Oslo og sørover på Østlandet og Sørlandet til Rogaland. Fenomenet er også godt beskrevet for (Nord-)Vestlandet av Nordgård (1985, 1988), Åfarli (1985, 1986) og Vangsnes (2005).

Dette betyr at fenomenet ikke er typisk nordnorsk, slik mange kanskje har trodd. Det er imidlertid typisk norsk. Ikke-V2-ordstilling forekommer så vidt vi veit, ikke i de andre nordgermanske språka, ei heller i svenske dialekter som grenser til de aktuelle norske dialektene.

Vi finner også variasjon på tvers av dialektene relatert til funksjonen til *hv*-leddet. Lie (1992) rapporterer at visse dialekter i Hordaland bare tillater ikke-V2 når *hv*-leddet er subjekt. Fra andre studier veit vi at det er variasjon med hensyn til hvilken type *hv*-ledd som forekommer med ikke-V2: Mange dialekter tillater ikke-V2 bare ved de korte (enstava) *hv*-ordene, for eksempel *ka*, *kor* og *kem* i Tromsødialekten, illustrert i (8) og (9). Dette har blitt referert til som "Elstads generalisering" (Taraldsen 1985, Fiva 1996, Nilsen 1996) etter en artikkel om nordnorske dialekter av Kåre Elstad (Elstad 1982). Men Åfarli (1985, 1986) og Nordgård (1985, 1988) har påpekt at det for dialektene på Nordvestlandet ikke er noen forskjell mellom korte og lange *hv*-ledd: Setningene i (10) er fra Åfarli (1986), og i (11) har vi to eksempler fra sunnmørske dialekter i *Nordisk dialektkorpus*.

- (8) a. **Ka du sir?** / **Ka sir du?** (Tromsø)
 b. **Kor du bor?** / **Kor bor du?**
 c. **Kem du like best?** / **Kem like du best?**
- (9) a. ***Koffer du kommer?** / **Koffer kommer du?**
 b. ***Korsen du like best?** / **Korsen like du best?**
 c. ***Katti du kommer?** / **Katti kommer du?**

- (10) a. Kåin **du** lika best? (Nordmøre;
 b. Kåles bil **du** kjøpte? fra Åfarli 1986)
- (11) a. kå månne tåppa **du** når i løpe av ett år då?
 (stranda_01um)
 b. koffer **du** ittje **ska** bli sjipper? (heroeyMR_01um)

Til forskjell fra en del tidligere litteratur har nyere studier kommet fram til at dialekter som tillater ikke-V2, alltid også tillater V2 (Westergaard 2003, 2005, 2009a, Westergaard & Vangsnes 2005). Opptak av spontantale viser også at valget av ordstilling styres av informasjonsstruktur: V2 brukes når subjektet ikke har vært nevnt før i samtalen (ny informasjon), mens ikke-V2 brukes når subjektet allerede er kjent. Dette illustreres i eksemplene i (12a, b), som er tatt fra et samtalekorpus (Anderssen 2006, Westergaard 2009b).

- (12) a. kor er **skoan** hennes henne? (INV, Ole.17)
 b. kor **dem** er henne?

Målet vårt med denne studien er å finne ut om dataene fra *Nordisk dialektkorpus* bygger opp under eller river ned den etablerte kunnskapen om variasjonen i hovedsetnings-*hv*-spørsmål i norske dialekter. Vi ønsker også å undersøke om dataene kan gi oss mer detaljert innsikt i den geografiske distribusjonen.

2. Nordisk syntaksdatabase (ScanDiaSyn-databasen)

Nordisk dialektkorpus er én av to databaser som er bygd opp i det fellesnordiske prosjektet Nordisk dialektsyntaks (ScanDiaSyn). De samme informantene som det ble gjort opptak av, ble også forelagt et spørreskjema med setninger som testa ut ulike syntaktiske fenomen. Alle bedømmelsene er samla i *Nordisk syntaksdatabase* (NSD), som utgjør en annen dataressurs utvikla i ScanDiaSyn (Lindstad, Nøklestad, Johannessen & Vangsnes 2009). I spørreskjemaet til NSD ble følgende fire *hv*-spørsmål uten V2 testa på

alle de norske målepunkta: ett subjektsspørsmål med kort *hv*-ledd (13), ett subjektsspørsmål med langt *hv*-ledd (14), ett objektsspørsmål med kort *hv*-ledd (15) og ett spørsmål med kompleks adverbial *hv*-frase (16):

- (13) Hvem **som selger** fiskeutstyr her i bygda, da?
- (14) Hvor mange elever **som går** på den hær skolen?
- (15) Hva **du heter**?
- (16) Hva tid **du gikk** ut av ungdomsskolen, da?

I Westergaard, Vangsnæs & Lohndal (2012) undersøkte vi vurderingene som er gjort av disse setningene på over 100 målepunkt over hele landet. De grove trekka i resultatet er sammenfatta i Tabell 1, og de nummererte områda gjenfinnes i kartet i Figur 1, der også litt flere detaljer er markert.

Tabell 1: Geografisk mønster for grammatikalitetsvurderinger av hv-setninger i Nordisk syntaksdatabase

	(13)	(14)	(15)	(16)
1. Østlandet	–	–	–	–
2. Hordaland	+	+	–	–
3. Sør-Troms ++	+	+	+	–
4. Nordvestlandet, Nord-Troms, Rogaland	+	+	+	+
5. Nord-Norge, Trøndelag	+	–	+	–
X. Nordlige Østlandet	?	?	?	?

Resultata stemmer godt overens med tidligere rapporter i litteraturen: Nordvestlandet tillater ikke-V2 også ved lange *hv*-ledd, som vi så i eksempel (11b), og støtter dermed Åfarli (1986) og Nordgård (1985, 1988). Liknende funn i Nord-Troms er i tråd med Nilsen (1996), som hevder at dette er et resultat av språkkontakt med kvensk og samisk. Også dialekter i Rogaland ser ut til å tillate ikke-V2 ved både korte og lange *hv*-fraser, noe Nordgård (1985, 1988) ga indikasjoner på (selv om hans studie bare hadde to informanter fra Rogaland)(se forøvrig Rognes 2011). Vi fant ellers at det domi-

Figur 1: Geografisk oversigt over grammatikalitetsvurderinger for hv-spørgsmål med ikke-V2-ordstilling. (Tall og 'X' viser til Tabell 1.)

nerende nordnorske og trøndske hovedmønsteret er at bare korte, enstava spørreord er tillatt med ikke-V2, altså i tråd med ”Elstads generalisering”. Men i dette dominerende området finner vi også dialekter som tillater komplekse *hv*-subjekt med ikke-V2, selv om denne ordstillinga bare kan forekomme ved korte *hv*-ledd i ikke-subjektsspørsmål (et større område i Midt-/Sør-Troms samt enkelte steder på Helgeland og i Trøndelag). Dette er i tråd med observasjoner av Tromsø-dialekten rapportert i Fiva (1996). Vi fant videre at ikke-V2 bare er tillatt ved *hv*-subjekt enkelte steder i Hordaland, noe som samstemmer med Lie (1992). NSD-dataene tilsier dessuten at det i nordlige deler av Østlandet er mange informanter som godtar én eller flere av setningene (13)–(16), slik også Lie (1992) rapporterer, men dataene herfra danner ikke noe klart mønster og framstår derfor som uoversiktlige. Alt i alt kan man på grunnlag av dataene i NSD fastslå at *hv*-spørsmål uten inversjon finnes i de fleste deler av landet bortsett fra hovedstadsregionen på Østlandet og sørover langs kysten t.o.m. Agder.

Med dette som bakgrunn kan vi nå se på hva slags data vi finner i *Nordisk dialektkorpus*.

3. *Nordisk dialektkorpus*: Søkemetoder

For å finne relevante eksempler på hovedsetningsspørsmål med *hv*-ord i *Nordisk dialektkorpus* søkte vi opp toordskombinasjoner der ord 1 var et spørreord og ord 2 åpent, men definert som enten ”ikke-verb” eller ”verb”. Avstanden mellom ord 1 og ord 2 var definert til 0, noe som innebærer at ingen andre ord skulle kunne forekomme mellom dem i resultatet. Søketypen ”*hv*-ord + ikke-verb” skulle da gi eksempler på *hv*-setninger uten V2, mens ”*hv*-ord + verb” skulle gi *hv*-setninger med V2. Her gjorde vi oss altså nytte av den funksjonen som gjør det mulig å definere et søkeord negativt for en ordklasse.

Siden *hv*-ord ikke er en egen ordklasse og derfor ikke har noen egen tagg i korpuset, måtte søkene gjøres for hvert *hv*-ord separat. I

og med at mange *hv*-ord begynner på nettopp sekvensen *hv*-, kunne man ha tenkt seg å definere ord 1 slik at det skulle begynne på denne ortografiske sekvensen. Men det ville selvsagt ha overgenerert, siden det finnes en rekke andre ord som også begynner på *hv*- (*hval*, *hver*, *hvile* osv.), og man ville uansett ikke ha fanga opp det avvikende spørreordet *når*.

Uten ytterligere begrensninger ville søka, slik de er beskrevet ovenfor, også ha henta fram alle leddsetninger innledda med *hv*-ord, som jo ikke har den aktuelle ordstillingsvariasjonen, jf. eksemplene (6)–(7). I og med at vi naturligvis var interessert i å kvantifisere forekomsten av ikke-V2 i hovedsetningsspørsmål, la vi derfor inn to andre faktorer i søka for å unngå leddsetninger: Dels gjorde vi søk der *hv*-ordet var definert som ”segment-initialt”, og dels la vi til pausetegnet # foran toordskombinasjonen *hv*-ord + verb/ikke-verb. Det finnes ikke noen markering av det grammatiske begrepet ‘hovedsetning/periode’ i korpuset, men det tekstlingvistiske ‘segment’ kommer nær dette, og et ord som står først i et segment, vil som regel også stå først i ei hovedsetning. Tegnet # er videre brukt i transkripsjonen for å markere pauser, og tanken bak å bruke det i søka var at når ei ytring etter dette tegnet begynner med et *hv*-ord, vil setninga i de fleste tilfeller være et hovedsetningsspørsmål, ikke ei leddsetning. Disse begrensningene har sannsynligvis ført til at vi har gått glipp av noen relevante resultat, men det er samtidig sannsynlig at det ikke har hatt noen større innvirkning på det relative forholdet mellom V2- og ikke-V2-eksempler.

For hvert *hv*-ord gjorde vi dermed fire søk, og søkestrengene er skjematisk gjengitt her for *hv*-ordet *hva*.

- (17) a. <segmentinitialt ‘hva’> + <‘ikke verb’> (0 ord mellom)
- b. <#> + <‘hva’> + <‘ikke verb’> (0 ord mellom)
- c. <segmentinitialt ‘hva’> + <‘verb’> (0 ord mellom)
- d. <#> + <‘hva’> + <‘ikke verb’> (0 ord mellom)

Slike søk ble gjort med spørreorda *hva*, *hvem*, *hvor*, *hvordan*, *hvorfor* og *når* i standardisert bokmålsform. I tillegg gjorde vi egne søk

etter *hv*-nominaler med *hv*-orda og *hv*-frasene *hvilken*, *hva* (*for*) *slags N*, *hvordan N*, *hva N* og *hvem N*: Disse forekommer i et såpass beskjedent antall at det var relativt enkelt å få oversikt over relevante eksempler. Det samme gjelder for gradsspørsmål, dvs. *hvor* etterfulgt av et adjektiv eller en kvantor (*hvor stor*, *hvor mange*). Søka etter *hva N* fanga dessuten opp uttrykket *hva tid*, som i svært mange dialekter tilsvarer det standardspråklige spørreordet *når*. I framstillingene nedenfor er disse regna sammen med *når*.

4. Nordisk dialektkorpus: Resultat

Søka våre ga i utgangspunktet sammenlagt 2273 treff. Etter gjennomgang, sortering og sletting sto vi igjen med 1323 eksempler på relevante *hv*-spørsmål: Selv med de begrensningene vi hadde lagt inn i søka, fikk vi altså ei overgenerering på ca. 40 %. Noen av de viktigste eksemplene på treff som blei luka bort, var fragment som *hva da?* og eksklamativer (utrop), samt treff som ut fra konteksten viste seg å være leddsetninger. Fordelinga av eksemplene på de ulike *hv*-orda og *hv*-frasene er gjengitt i Tabell 2.

Tabell 2: Oversikt over ordstilling (ikke-V2 og V2) for forskjellige typer *hv*-ord. Resultat fra hele landet.

	ikke-V2		V2		Totalt
<i>hva</i>	376	57,0 %	284	43,0 %	660
<i>hvem</i>	61	55 %	50	45 %	111
<i>hvor</i> (lokativ)	62	47,7 %	68	52,3 %	130
<i>når</i> (inkl. <i>hva tid</i>)	22	27,5 %	58	72,5 %	80
<i>hvorfor</i>	1	2,1 %	46	97,9 %	47
<i>hvordan</i>	9	7,0 %	119	93,0 %	128
<i>hv</i> -XP	8	4,7 %	169	95,3 %	177
Totalt	540	40,5 %	794	59,5 %	1334

I denne tabellen er det ikke gjort noen geografisk sortering, men det vi umiddelbart ser, er at det bare er ved de enstava *hv*-orda *hvem*, *hva* og *hvor* ikke-V2 er omtrent like hyppig forekommende

som V2. Slik sett nærmest bekrefter korpusdataene ”Elstads generalisering”. Gitt en forsiktig antakelse om at ikke-V2 forekommer svært sjelden på Østlandet og Sørlandet, tilsier tallene i tabellen videre at ikke-V2 med disse tre *hv*-uttrykkene trolig er enda mer vanlig i de øvrige delene av landet.

Blant de andre typene *hv*-uttrykk skiller *når* seg noe ut ved at mer enn hvert fjerde eksempel har ikke-V2: For de andre *hv*-uttrykkene finner vi ikke-V2 i 7 % eller mindre av det totale antallet eksempler. Dette ser vi nærmere på nedenfor, etter hvert som vi går gjennom resultatene for de ulike *hv*-ordal-/frasene.

HVEM, HVA, HVOR

Hovedtabellen ovenfor viser at *hva* og *hvem* forekommer oftere med ikke-V2 enn med V2 i korpuset. I Tabell 3 har vi foretatt ei nærmere geografisk oppdeling og ser at ikke-V2 med *hvem*, *hva* og *hvor* er tydelig mer frekvent i Nord-Norge enn i de andre landsdelene, rundt 80 %.¹ Vi ser også at V2 er det vanligste på Østlandet og i Agder, mens det på Vestlandet og i Trøndelag er ei jevnere fordeling.

Tabell 3: Geografisk fordeling av ordstilling (V2 og ikke-V2) for de korte, enstava spørreorda.

	Nord-Norge	Trøndelag	Vestlandet	Agder	Østlandet	Totalt
<i>hva</i> + V2	65 (22,6 %)	37 (42 %)	76 (53,1 %)	9 (60 %)	97 (76,4 %)	284 (43 %)
<i>hva</i> + ikke-V2	222 (77,4 %)	51 (58 %)	67 (46,9 %)	6 (40 %)	30 (23,6 %)	376 (57 %)
<i>hvem</i> + V2	8 (17,4 %)	5 (41,6 %)	11 (52,4 %)	3 (75 %)	23 (82,1 %)	50 (45 %)
<i>hvem</i> + ikke-V2	38 (82,6 %)	7 (58,4 %)	10 (47,6 %)	1 (25 %)	5 (17,9 %)	61 (55 %)
<i>hvor</i> + V2	8 (17 %)	8 (50 %)	15 (60 %)	10 (90,9 %)	27 (87,1 %)	68 (52,3 %)
<i>hvor</i> + ikke-V2	39 (83 %)	8 (50 %)	10 (40 %)	1 (9,1 %)	4 (12,9 %)	62 (47,7 %)

1. I inndelingene har vi regnet Nordmøre med til Trøndelag, og Romsdal til Vestlandet, slik det er vanlig i tradisjonell talemålsgransking. Vi har videre skilt ut Agder for seg siden denne landsdelen tradisjonelt blir delt mellom Vestlandet og Østlandet. Indre Troms er regnet til Nord-Norge.

Når vi videre ser nærmere på de 39 eksemplene på ikke-V2 fra Østlandet, finner vi at de aller fleste er produsert på målepunkt der vi kunne forvente å finne det ifølge den tidligere litteraturen, altså primært i de indre delene nord og vest på Østlandet. Det er 13 eksempler fra Østerdalen (Dalsbygda, Alvdal og Trysil), 10 fra Gudbrandsdalen (Lom, Gausdal, Brekkom og Kvam) og seks fra (Indre) Telemark (Tinn og Hjartdal). Fem eksempler er fra flatbygdene (Stange og Skreia), mens Hallingdal og Valdres står for et eksempel hver (Flå og Vestre Slidre). De resterende tre eksemplene fordeler seg på Enebakk, Rømskog og Fredrikstad. Også for Agder kommer eksemplene fra indre og delvis vestlige målepunkt: Valle, Evje, Vegårshei, Åseral, Lyngdal og Sirdal.

Disse funna støtter dermed opp under tidligere undersøkelser og rapporter om at ikke-V2 i hovedsetningsspørsmål hovedsakelig forekommer i nordnorsk, trøndsk, vestnorsk og de delene av Østlandet (og Agder) som grenser mot Vestlandet og Trøndelag.

NÅR

Umiddelbart kunne man kanskje tenke at det relativt høye antallet eksempler på tidsspørsmål med ikke-V2 (jf. Tabell 2 over) kunne henge sammen med at *når* er et enstava spørreord, og at vi dermed her ser et utslag av "Elstads generalisering". Det er imidlertid ikke tilfellet: Bare fem av de 22 eksemplene med ikke-V2 vi har funnet, har spørreordet *når* som *hv*-uttrykk. De øvrige 17 eksemplene har de sammensatte, komplekse uttrykkene *hva tid* (16) eller *hvor tid* (1).

Den geografiske fordelinga mellom *når* og *hva / hvor tid* med ikke-V2 er like fullt interessant. Samtlige fem eksempler med *når* som *hv*-uttrykk kommer fra det trøndske dialektområdet (Inderøy, Oppdal og Surnadal) og fem informanter har produsert ett hver. For Trøndelag tyder tidligere forskning på at bare enstava *hv*-ord kan forekomme med ikke-V2 (Nordgård 1985, 1988), og slik sett passer disse *når*-eksemplene med det.

Eksemplene med *hva / hvor tid* uten V2 er alle fra vestnorske dialekter (Herøy på Sunnmøre, Stryn, Bergen og Hjelmeland) og

fordeler seg på fem informanter. To unge informanter fra Stryn står bak 10 av *hva tid*-eksemplene og en eldre mannlig informant fra Herøy har produsert fire. En ung mann fra Hjelmeland har ytra de resterende to *hva tid*-eksemplene, mens ei ung kvinne fra Bergen står bak det ene *kor tid*-eksempelet. I sin tur samstemmer dette med tidligere undersøkelser som sier at det først og fremst er på Vestlandet vi finner flerstava *hv*-uttrykk med ikke-V2.

HVORDAN, HVORFOR og HV-fraser

Som det går fram av Tabell 2, fant vi bare ni *hvordan*-spørsmål og ett *hvorfor*-spørsmål med ikke-V2 i *Nordisk dialektkorpus*. Så mange som åtte av *hvordan*-spørsmålene har ei enstava form av spørreordet, for eksempel *kor* eller *koss*. Tre av *hvordan*-eksemplene er fra Nordland (Ballangen og Myre i Vesterålen), og i alle tilfellene er det snakk om uttrykket *Kor det går?* Et fjerde eksempel fra Trøndelag (Skaugdalen) er av samme type. Ytterligere to eksempler fra Sunnmøre (Volda og Stranda) har også *kor* som spørreord. Fra Buskerud (Uvdal) har vi et eksempel med *høss*, og fra Rogaland (Hjelmeland) har vi ett med *koss*. Kun ett av de ni eksemplene har ei tostava form av spørreordet, dette fant vi i et opptak av ei eldre kvinne fra Røros. Det ene *hvorfor*-spørsmålet med ikke-V2 er ytra av en ung mann fra Herøy i Møre og Romsdal. Disse eksemplene ser vi i (18) og (19), og vi har satt inn bokmålglosser her for å lette forståelsen for leseren.

- (18) Kelles **dåkk joL** då, sa je? (roeros_04gk)
hvordan dere gjorde da, sa jeg
- (19) Koffer **du ittje ska** bli sjipper? (heroeyMR_01um)
hvorfor du ikke skal bli skipper

At vi har funnet så få eksempler på *hvordan*- og *hvorfor*-spørsmål med ikke-V2 i *Nordisk dialektkorpus* er noe overraskende. Vi hadde ei forventning om at det skulle være flere, ikke minst siden tidligere studier har rapportert dette som fullt ut grammatisk, spesielt i nordvestnorske dialekter (Nordgård 1985, 1988, Åfarli 1986). Det

samme har den ene av forfatterne funnet i en studie av grammatikalitetsbedømmelser i dialektene i Indre Sogn (Vangsnæs 2007).

Det denne korpusstudien viser, er altså at slike eksempler er veldig sjeldne i fri tale. Dette stemmer overens med Westergaards (2005, 2012) funn i to studier av dialektmateriale fra Nord-Troms. Selv om spørsmål med flerstava *hv*-adverb i de aktuelle dialektene (Kåfjord, Nord-Troms) blir bedømt som grammatiske av mange talere derfra, ser de ut til å forekomme svært sjelden i spontantale. Våre funn fra *Nordisk dialektkorpus* bekrefter nå dette bildet også fra andre deler av landet.

Når det gjelder *hv*-fraser, likner resultatene på det vi finner for de komplekse *hv*-adverbene *hvordan* og *hvorfor*. Som Tabell 2 ovenfor viser, fant vi bare åtte eksempler med ikke-V2 (ca. 5 %), og nedenfor gjengir vi samtlige av dem.

- (20) a. Koss dag **de va** att de va så gæLi att n # mått bil ætte
pást'n å da bynne å bLi bra ja _ (skaugdalen_37)
- b. Ke mannge **såmm** går på skoLa de veit itt e næi
(roeros_01um)
- c. Ke mannge **økk e** i ee pangsjonisslajje no?
(lom_03gm)
- d. Kå månnge tåppa **du når** i løpe av ett år då?
(stranda_01um)
- e. Ko myttje kålektivtrafikk **så** e te Kvalsvika ee om som-
maran? (heroeyMR_01um)
- f. Ko gammel **hann e**? (stryn_02uk)
- g. Ke sjanngar **dæ æ**? (time_02uk)
- h. Ka stemma **du har** då? (suldal_02uk)

Her får vi i det minste noen flere eksempler på ikke-V2 ved komplekse *hv*-ledd, og når vi legger disse åtte sammen med de to eksemplene med flerstava *hvordan* og *hvorfor*, ligger det ikke noen store overraskelser i den geografiske distribusjonen: Fire av eksemplene er fra Nordvestlandet (Stranda, Herøy, Stryn) og to fra Rogaland (Time, Suldal), områder der dataene fra NSD også tilsier at komp-

lekse *hv*-fraser tillates med ikke-V2. Det samme gjelder for Lom øverst i Gudbrandsdalen, som grenser til Nordvestlandet. De eneste eksemplene som er en smule overraskende, er de fra Skaugdalen og Røros i Trøndelag: Dataene fra så vel NSD som Nordgård (1985, 1988) tilsier at ”Elstads generalisering” stort sett gjelder i Trøndelag. Siden vi finner så sparsomme eksempler i *Nordisk dialektkorpus*, kan vi likevel ikke konkludere med annet enn at videre undersøkelser av dette er ønskelig.

5. Konklusjoner

Nordisk dialektkorpus bekrefter stort sett tidligere forskningsfunn og rapporter om den geografiske distribusjonen av ikke-V2 i *hv*-spørsmål i norske dialekter: Fenomenet er om mulig enda mer utbredt enn tidligere antatt, særlig når det gjelder Østlandet og Sørlandet.

Korpuset får videre fram et veldig tydelig skille mellom korte (enstava) og lange (komplekse) *hv*-ledd: Korte *hv*-ledd forekommer oftere med ikke-V2 enn med V2, mens lange *hv*-ledd med ikke-V2 er sjeldne, nærmest ikke-eksisterende, i spontantale. Når vi ser nærmere på den geografiske distribusjonen, gjelder dette i størst grad for nordnorske dialekter og i minst grad for østnorske og sørlandske dialekter.

Når det gjelder komplekse *hv*-ledd, ser vi at *når*-spørsmål (altså *hva / hvor tid*) forekommer noe oftere med ikke-V2 enn andre *hv*-adverb og *hv*-fraser.

Totalt sett er det svært få eksempler med komplekse *hv*-fraser og ikke-V2 i korpuset. Imidlertid er de eksemplene vi har funnet, overveiende fra målepunkt innafor et forventa geografisk område, nemlig på Nordvestlandet og i Rogaland. En liten overraskelse ligger i noen funn av komplekse *hv*-ledd med ikke-V2 fra Trøndelag, og dette er det verdt å undersøke nærmere.

Litteratur

- Anderssen, Merete 2006: *The Acquisition of Compositional Definiteness in Norwegian*. Doktorgradsavhandling, Universitetet i Tromsø.
- Elstad, Kåre 1982: Nordnorske dialekter. Bull, Tove & Kjellaug Jetne (red.): *Nordnorsk. Språkarv og språkforhold i Nord-Noreg*. Oslo: Samlaget, 11–100.
- Iversen, Ragnvald 1918: *Syntaksen i Tromsø bymaal*. Kristiania: Bymaalslagets forlag.
- Johannessen, Janne Bondi, Joel Priestley, Kristin Hagen, Tor Anders Åfarli & Øystein Alexander Vangsnæs 2009: The Nordic Dialect Corpus – an Advanced Research Tool. Jokinen, Kristiina & Eckhard Bick (red.): *Proceedings of the 17th Nordic Conference of Computational Linguistics NODALIDA 2009. NEALT Proceedings Series 4*.
- Lie, Svein 1992: Ka du sei? *Maal og Minne* 1992, 62–77.
- Lindstad, Arne Martinus, Anders Nøklestad, Janne Bondi Johannessen & Øystein Alexander Vangsnæs 2009: The Nordic Dialect Database: Mapping Microsyntactic Variation in the Scandinavian Languages. Jokinen, Kristiina & Eckhard Bick (red.): *NEALT Proceedings Series 4*.
- Nilsen, Hilde 1996: *Koffer dæm sir det?* Cand. philol.-avhandling, Universitetet i Tromsø.
- Nordgård, Torbjørn 1985: *Word Order, Binding and the Empty Category Principle*. Cand. philol.-avhandling, NTNU.
- Nordgård, Torbjørn 1988: Omkring ordstilling i hv-spørsmål i norske dialekter. *Skriftserie fra Institutt for fonetikk og lingvistikk, Universitetet i Bergen* 33, 26–37.
- Sandøy, Helge 1987: *Norsk dialektkunnskap*. Oslo: Novus.
- Sollid, Hilde 2003: *Dialektsyntaks i Nordreisa: Språkdannelse og stabilisering i møtet mellom kvensk og norsk*. Doktorgradsavhandling, Universitetet i Tromsø.
- Rognes, Stig 2011: *V2, V3, V4 (and maybe even more): The syntax of questions in the Rogaland dialects of Norwegian*. Mastergradsoppgave, Universitetet i Oslo.

- Taraldsen, Knut Tarald 1985: Ka du trur? Bull, Tove & Anton Fjellstad (red.): *Heidersskrift til Kåre Elstad*, Universitetet i Tromsø, Institutt for språk og litteratur, 37–47.
- Taraldsen, Knut Tarald 1986: On verb second and the functional content of syntactic categories. Haider, Hubert & Martin Prinzhorn (red.): *Verb Second Phenomena in Germanic Languages*, 7–25. Dordrecht: Foris.
- Vangsnes, Øystein A. 2004: On *wh*-questions and V2 across Norwegian dialects: a survey and some speculations. *Working Papers in Scandinavian Syntax* 73, 1–59.
- Vangsnes, Øystein A. 2005: Microparameters for Norwegian *wh*-grammars. *Linguistic Variation Yearbook* 5, 187–226. Amsterdam and Philadelphia: John Benjamins.
- Vangsnes, Øystein A. 2007: *Pinning down fluctuating grammars: On main clause wh-syntax in a Western Norwegian dialect area*. Manuskript, Universitetet i Tromsø.
- Westergaard, Marit R. 2003: Word Order in *wh*-questions in a North Norwegian Dialect: Some Evidence from an Acquisition Study. *Nordic Journal of Linguistics* 26.1, 81–109.
- Westergaard, Marit R. 2005: Optional Word Order in *Wh*-Questions in Two Norwegian Dialects: A Diachronic Analysis of Synchronic Variation. *Nordic Journal of Linguistics* 28.2, 269–296.
- Westergaard, Marit 2009a: Microvariation as Diachrony: A View from Acquisition. *Journal of Comparative Germanic Linguistics* 12.1, 49–79.
- Westergaard, Marit 2009b: *The Acquisition of Word Order: Microcues, Information Structure and Economy*. [Linguistik Aktuell / Linguistics Today 145], Amsterdam: John Benjamins.
- Westergaard, Marit 2012: *Koffer dem ikke sir det?*: Word order in *wh*-questions in North Norway. Foredrag, ICNGL 11 (International Conference of Nordic and General Linguistics), Freiburg.
- Westergaard, Marit R., & Øystein A. Vangsnes 2005: *Wh*-questions, V2, and the left periphery of three Norwegian dialects. *Journal of Comparative Germanic Linguistics* 8, 117–158.

- Westergaard, Marit, Øystein A. Vangsnes & Terje Lohndal 2012: Norwegian *som*: The complementizer that climbed to the matrix Left Periphery and caused Verb Second violations. Bianchi, Valentina & Cristiano Chesi (red.): *Enjoy Linguistics! Papers offered to Luigi Rizzi on the occasion of his 60th birthday*, 329–343. Siena: CISCL Press.
- Åfarli, Tor Anders 1985: Absence of V2 effects in a dialect of Norwegian. *Working Papers in Scandinavian Syntax* 22, 1–21. NTNU.
- Åfarli, Tor Anders 1986: Some syntactic structures in a dialect of Norwegian. *Working Papers in Linguistics* 3, 93–111. NTNU.

Summary

Like most Germanic languages, standard Norwegian exhibits verb-second (V2) in main clauses, i.e. a rule ensuring that the finite verb always appears in second position, as in *Vanligvis drikker studentene øl* ‘usually **drink** the students beer’. However, as is well known from previous research, many Norwegian dialects allow *wh*-questions to deviate from this, allowing structures like *Ka studentan drikk?* ‘what the students **drink**’ (meaning ‘What are the students drinking?’). In this article, we investigate the geographical distribution of this non-V2 phenomenon in data from the Nordic Dialect Corpus, focusing on the word order variation found with respect to the nature of the *wh*-element. Our findings confirm previous studies that the core area for this phenomenon is the Northwestern part of the country, but they also show that non-V2 is even more widespread in the dialects than previously assumed. The corpus data also reveal that there is a considerable difference between short (monosyllabic) and long (phrasal) *wh*-elements, in that non-V2 with the latter is very rare in spontaneous speech. Only a few examples are attested, mainly from the Northwestern part of the country.

Øystein Alexander Vangsnes

Universitetet i Tromsø – Norges arktiske universitet
Institutt for språkvitenskap
Fakultet for humaniora, samfunnsvitenskap og lærerutdanning
N-9037 Tromsø
oystein.vangsnes@uit.no

Marit Westergaard

Universitetet i Tromsø – Norges arktiske universitet
Institutt for språkvitenskap
Fakultet for humaniora, samfunnsvitenskap og lærerutdanning
N-9037 Tromsø
marit.westergaard@uit.no